

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЙ НА БАЗІ СИСТЕМНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Т.В. Бондар, к.е.н.

Сумський державний університет

У статті проаналізовано основні положення та принципи системної методології, визначено основні завдання забезпечення довгострокового розвитку компанії, обґрунтовано концептуальні передумови системного аналізу компанії

В умовах постіндустріального етапу розвитку суспільства важливим завданням є забезпечення фундаментальних основ розвитку і конкурентоспроможності компаній, що є функцією управління. За умови фундаментальності розвитку можна досягти дійсних якісних перетворень та якісних змін компанії як у короткостроковому, так і у довгостроковому періодах. Менеджмент компаній має орієнтуватися при цьому на основні положення системної методології розвитку, яка передбачає глибоке дослідження об'єкта у його цілісності, а також з урахуванням впливів зовнішнього середовища.

Розглянемо основні принципи системної методології [1, С. 85–86]:

- Принцип системної погодженості;
- Принцип процедурної повноти;
- Принцип функціональної ортогональності;
- Принцип інформаційної взаємозалежності;
- Принцип цілеспрямованої відповідності;
- Принцип функціональної раціональності;
- Принцип багатоцільової загальності;
- Принцип багатофакторної адаптивності;
- Принцип процедурної відкритості;
- Принцип раціональної доповнюваності.

З нашої точки зору, зазначені принципи у якості вихідних ідей дослідження, а також основні аспекти системності є базисом системного підходу та аналізу компанії.

Основними аспектами системного дослідження є структурність та функціональність. Ще Людвіг фон Берталанфі виділяв дві сторони суспільства: архітектурну та функціональну.

Системна методологія є науковою методологією, яка включає принципи, підходи, етапи, методи, методики, інструменти дослідження об'єкта як системи. Системна

методологія ґрунтується на загальній теорії систем (системній теорії), включає системний підхід (виконує світоглядну функцію у системних дослідженнях) та системний аналіз (етапи, методи тощо).

Виходячи із зазначених вище положень, важливими завданнями забезпечення довгострокового розвитку та конкурентоспроможності компанії є:

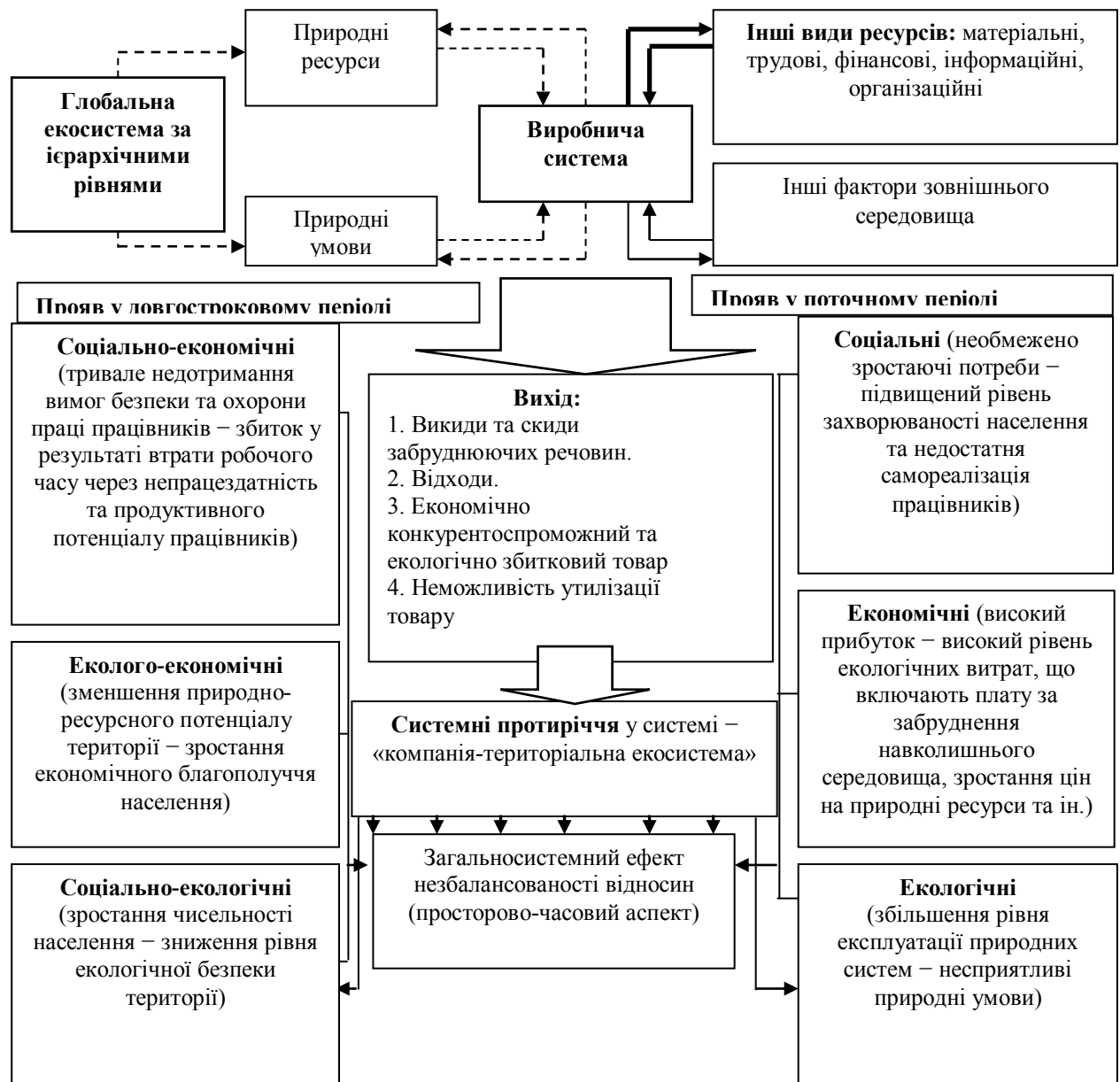
- Аналіз та синтез зовнішнього середовища, систематизація факторів, побудова причинно-наслідкових зв'язків, виявлення закономірностей збалансованої взаємодії системи, котрі складають зовнішнє середовище (у концептуальному відношенні – це, насамперед, екологічна (природна), соціальна, технічна та економічна складові);
- Дослідження системних зв'язків компанії;
- Глибинний аналіз внутрішнього середовища компанії, її потенціалу та внутрішньої спрямованості розвитку.

З огляду на вищенаведені завдання важливо провести узагальнюючий аналіз зовнішнього середовища для виявлення його системних протиріч та закономірностей динаміки. Приклад такого синтезу зовнішніх аспектів функціонування компанії з урахуванням на системності її розвитку є визначення системного ефекту незбалансованості усієї сукупності відносин у процесі господарської діяльності (рисунок 1).

При цьому важливим завданням є повнота виявлення зв'язків компанії із зовнішнім середовищем, зумовлених як впливом середовища, так і самою компанією. Зовнішні зв'язки з точки зору системності мають обов'язково розглядатися як реакції на впливи зовнішнього середовища. Зовнішні і внутрішні зв'язки є системними зв'язками. Чим більше виявлено та враховано зв'язків, тим вищий ступінь відкритості компанії по відношенню до зовнішнього середовища.

Компанія є відкритою системою, починаючи від етапу формування її проектного стану. Якщо зв'язки і відносини компанії із зовнішнім середовищем враховано не досить повно, то мають місце різні протиріччя розвитку. За таких умов компанія програє у довгостроковій конкурентній боротьбі у процесі функціонування та розвитку. Тому чим більше зв'язків встановлено, тим більш комплексно можна врахувати фактори діяльності, виявляти внутрішні і зовнішні фактори і закономірності розвитку і, зрештою, планувати системний розвиток компанії, враховуючи короткострокову і довгострокову перспективи.

Розглянемо поняття розвитку. Відповідно до поглядів Т.П. Близнюка [2, с. 28], розвиток є філософською категорією. Мельник Л.Г. [3, с. 23] визначає розвиток як незворотну, спрямовану, закономірну зміну системи на основі реалізації внутрішньо властивих їй механізмів.

- — зв'язки повністю враховуються;
- — зв'язки частково враховані;
- — зв'язки не враховані.

Рисунок 1 – Системний ефект незбалансованості відносин у процесі господарської діяльності

Відповідно до загальновідомого поділу зв'язків на прямі та зворотні, зовнішні і внутрішні тощо, виділимо та систематизуємо зв'язки і відносини компанії у процесі її розвитку.

Зовнішніми зв'язками є:

1. Постачання сировини та матеріалів.

2. Постачання матеріалів та палива.
3. Постачання газу та води.
4. Загальноекономічні умови функціонування.
5. Галузеві зв'язки, у т.ч. можливі варіанти кооперації підприємства з ін. суб'єктами господарювання.

6. Залучення фінансових ресурсів.
7. Наймання персоналу та встановлення трудових відносин.
8. Технологічні інновації.
9. Науково-технічна інформація.
10. Ідеї, плани, програми регіонального та державного рівня.
11. Природні умови і ресурси.
12. Вимоги і замовлення споживачів.

Внутрішніми зв'язками є такі:

1. Зв'язки між операціями технологічного процесу.
2. Відносини між робітниками цехів.
3. Зв'язки між стадіями виробничого процесу.
4. Відносини між робітниками основного та допоміжного виробництв.
5. Зв'язки між елементами виробничої структури.
6. Зв'язки між функціональними підрозділами на загальновиробничому та адміністративному рівнях.

7. Відносини між фахівцями управлінського апарату.
8. Відносини управлінського впливу.
9. Функціональні зв'язки і відносини.
10. Зв'язки розвитку, зв'язок виробництва та НДДКР.

Ступеневі зовнішні зв'язки, зв'язки наступного рівня є такі:

1. Продаж готової продукції.
2. Обслуговування споживачів.
3. Відходи.
4. Викиди та скиди забруднюючих речовин.
5. Суспільна корисність діяльності підприємства (корисність продукції, надання робочих місць, внесок у покращення соціально-економічного становища регіону, зменшення обсягів забруднення навколишнього середовища та ін.).

Зв'язками на наступному ступені реалізації є:

1. Продаж неякісної продукції – екологічно небезпечна експлуатація, неможливість утилізації.

2. Накопичення відходів, можливе утворення токсичних речовин та їх залучення у кругообіг.

3. Перевищення величини викидів і скидів забруднюючих речовин меж асиміляційного природного потенціалу. Можливість початку у майбутньому необоротних процесів деградації навколишнього природного середовища.

При цьому уся наведена вище структура зв'язків характеризується циклічністю.

З іншого боку, важливим завданням постає визначення структурних компонентів компанії з позицій системного підходу. При дослідженні внутрішнього середовища компанії доцільно розглядати структурну модель економічного потенціалу, яка передбачає наявність потенціалу розвитку (утворюється на етапі проектування компанії), потенціалу самоорганізації або функціонального потенціалу компанії (утворюється на етапі будівництва, формування техніко-технологічної бази компанії та організації її діяльності) та зовнішнього потенціалу (утворюється у результаті функціонування та розвитку компанії).

Джерелом потенціалу розвитку компанії є наявність та реалізація інноваційних ідей, компетенцій компанії, неявних факторів розвитку. Джерелами функціонального потенціалу є особливості виробничої та організаційної структури, а також багатоваріантність розвитку. Джерелом зовнішнього потенціалу компанії є адаптація та правильне визначення закономірностей динаміки зовнішнього середовища.

Врахування вищезазначених положень системної методології та принципів дослідження компанії дозволить ідентифікувати дійсні джерела її розвитку та побудувати стратегію її довгострокового розвитку та конкурентоспроможності як неперервної функції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Згуровський М.З. Основи системного аналізу / М.З Згуровський, Н.Д. Панкратова. – К.: Видавнича група BVH, 2007. – 544 с.
2. Близнюк Т.П. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства: Монографія / Т.П. Близнюк. – Х.: ФОП Александрова К.М., 2008. – 352с.
3. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития / Л.Г. Мельник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288с.

Матеріали надійшли 20 грудня 2018 р.